

b. Şeyh, Halife

Sözlükte “yaşlı kimse” anlamındaki şeyh kelimesi tasavvufta velî, pîr ve mürşitle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Dilimizde er, eren ve ermiş kelimeleri de şeyh manasına gelir. Tasavvuf ehline göre şeyh bir tarîkate intisap ederek seyr ü sülûkunu tamamlayan ve şerâat, tarîkat ve hakikat ilimlerinde yüksek dereceye ulaşan kimsedir. Tasavvufta şeyhlik makamı tarîkat yolunun en yüce mertebesi, Allah’a davet konusunda peygamber vekilliğinin en üstün derecesi kabul edilmiştir.

Nitekim şeyh müridlerinin her bakımdan Rasûlullah’a uymasını sağlamakla Allah’ı onlara sevdirmekte ve nefislerini temizleme yollarını öğretmek suretiyle onları Allah’a sevdirmektedir. (Öngören, 2010, 50).

Şeyh, tarîkate giren ve ona intisap eden kimse için her haliyle ideal ve örnek insanı temsil eder ve onun yol göstericisi, terbiye edicisi, problemlerinin halli için başvuracağı kişidir. Dolayısıyla onun bütün tavsiyelerine riayet etmek, bütün kalbiyle ona bağlanmak ve onu manevî baba ve öğretmen mesabesinde görmek gerekir. Mürid, şeyhine ne derece bağlı olursa, vuslat yolunda o kadar çabuk yol alır. (Türer, 1995, 109).

Şeyh, müridlerinin bütün özelliklerini ve kabiliyetlerini göz önünde bulundurarak, herkese ayrı ayrı yol gösterir. Müridin mizâcındaki sertliği izâle etmeye çalışır. Müridin teslimiyeti tam ise, çabuk yol alır, olgunlaşır ve kalp safâsına ulaşır. Şeyh-mürid münasebeti, baba evlat sıcaklığındadır. Şeyh hekime benzer. Hekim, nasıl kendisine başvuran hastayı hastalığına ve bünyesinin mukavemet ve direncine göre tedavi ederse, mürşide de kendisine başvuran kimseleri, aynı şekilde teşhis ve tedavi eder. (Yılmaz, 2010, 184-185).

Halife ise sözlükte “arkada olmak, birinin arkasından gelmek, yerine geçmek” anlamlarına gelir. Tasavvufta özelde tarîkatlarda şeyhin kendi adına müridleri terbiye ve irşad etme yetkisi verdiği mensuplarına halife denilmiştir.

Öncelikle, Şeyhin sülûkunu, yani manevî gelişimini tamamlayan müride, irşad izni vermesine manevî hilâfet denir. Hakikî hilâfet ise bizzat Allah’ın bir zâtı görevlendirmesidir. Şeyh, sülûkunu tamamlayan müridin irşad ehliyetine sahip olduğunu hilâfetnâme denilen bir belge ile tespit eder. Uzak beldelerde bulunan müridlere halife oldukları bir mektupla veya sözlü bir beyanla bildirilir. Halife ünvanını alan sâlik, mürşidi adına müridlerin manevî terbiyesi ile ilgilenir. (Uludağ, 1997, 300).